

FÆLLESSKABER 1 – EN INTRODUKTION

Af Charlotte Glintborg¹ & Cecilie M.S. Thøgersen²

Fællesskaber er vigtige for os mennesker og har afgørende betydning for vores trivsel. At samles om noget meningsfuldt – et fælles tredje i fællesskabet – og at opleve sig forpligtet og bidragende i fællesskaber er vigtigt for en meningsfuld og tilfredsstillende tilværelse. Dette temanummer centrerer sig omkring meningsfulde fællesskaber. Gennem seks forskellige artikler belyses almene fællesskaber fra forskellige perspektiver.

Nøgleord: fællesskaber, community-psykologi.

Keywords: community psychology, communities.

1. Indledning

Fællesskaber er vigtige for os mennesker og har afgørende betydning for vores trivsel. At samles om noget meningsfuldt – et fælles tredje i fællesskabet – og at opleve sig forpligtet og bidragende i fællesskaber er vigtigt for en meningsfuld og tilfredsstillende tilværelse. På den måde kan fællesskaber siges at være en hel central del af vores liv. Fællesskaber er dog ikke entydigt gode, men kan også føre til mistrivsel og bidrage til at skabe og forstærke ulighed.

Begrebet fællesskaber er komplekst og kan anskues i et langt historisk perspektiv, hvor det ligeledes må forstås i sammenhæng med den øvrige historiske udvikling (Rønsbo, 2004). Fællesskaber relateres ofte til noget alment menneskeligt og med følelsesmæssigt samvær. Der kan tales om en lang række forskellige former for fællesskaber, f.eks. samfundsmæssige fællesskaber, fællesskaber, der er knyttet til geografi, etnicitet mv. Andre fællesskaber kan centrere sig om mødet med andre om en interesse, en aktivitet, en uddannelse eller et arbejde, og så er der de nære relationer, hvor man kan have få eller flere gode venner.

1 Charlotte Glintborg, ph.d. og lektor i rehabiliteringspsykologi, Aalborg Universitet, e-mail: cgl@ikp.aau.dk.

2 Cecilie M.S. Thøgersen, ph.d. og adjunkt i rehabiliteringspsykologi, Aalborg Universitet, e-mail: ceciliemst@ikp.aau.dk.

Et menneskes sociale livssituation omfatter det at være en del af et fællesskab og opleve en samhørighed sammen med andre mennesker, f.eks. centreret om meningsfulde aktiviteter, både i og uden for familien. Gennem livet indgår mennesker i en række forskellige fællesskaber. Eksempler på områder, hvor mennesker indgår i fællesskaber, kan være på skoleområdet eller i forbindelse med arbejde. Inden for skoleområdet tales der bl.a. om inklusion i fællesskaber, og hvordan fællesskaber sikres. I dette temanummer vil tre artikler belyse forskellige perspektiver på fællesskaber i forbindelse med fællesskaber omkring institutioner for børn. Både i forhold til børns fællesskaber, men også voksnes fællesskaber omkring børnene.

Det er naturligt, at deltagelsen i fællesskaber ændres over tid. Det kan være ved afslutningen af en uddannelse, i forbindelse med jobskifte, flytning eller ændrede interesser og deraf afledte fællesskaber. Inden for litteraturen om fritidsliv og deltagelse i fritidsfællesskaber skelnes der ofte mellem organiserede og uorganiserede aktiviteter i fritidslivet. Organiserede aktiviteter er dem, hvor tid, sted, og varighed er forudbestemt, formålet med aktiviteten er forudbestemt, der kan være en standardiseret dresscode (f.eks. fodbold-uniformer), og regler omkring aktiviteten er monitoreret (Bradley, 2012). Som modsætning er de uorganiserede fritidsaktiviteter mere spontane, og tid og sted er bestemt af deltagerne selv. Studier baseret på denne distinktion peger på, at deltagelse i organiserede fritidsfællesskaber oftere har en positiv betydning for vores sundhed og trivsel sammenlignet med deltagelse i uorganiserede fritidsfællesskaber, men der er fortsat behov for mere forskning. Det er vigtigt, at fællesskaber ikke kun forstås som én ting, da ikke alle har samme behov eller interesser.

Gennem de seneste år har der været et øget fokus på betydningsfuldheden af fællesskaber, og i mange dele af samfundet er der en opmærksomhed på, hvordan fællesskaber kan have en positiv betydning for menneskers trivsel. I 2017 udkom den første fællesskabsmåling, og i 2022 udkom den anden (VIVE, 2022). Tendensen i 2022 er, at antallet af personer, der er i trivsel, er blevet mindre. Ensomheden stiger, hvilket kan være en stor udfordring for både samfundet, såvel som den enkelte. Flere står ufrivilligt uden for fællesskaber og har brug for hjælp til at overstige de barrierer, der fastholder dem uden for fællesskaber (helbredsproblemer, ensomhed mv.). Men fællesskaber er ikke en universal løsning på social trivsel. Fællesskaber er en del af livet på godt og ondt, og nogle fællesskaber kan virke mere nedbrydende end opbyggende. Derfor er der brug for nuancerede perspektiver for at forstå kompleksiteten i fællesskaber, og hvordan fællesskaber både kan være en nødvendighed for mennesker, men også repræsenterer potentielle udfordringer for den enkelte.

Community Psychology er et område af psykologien, som beskæftiger sig med “udviklingen af teori, forskning og praksis i forhold til de gensidige relationer mellem enkeltpersoner og de sociale systemer, der udgør fællesskabskonteksten” (APA, 2024, egen oversættelse). Community-psykologi

og fællesskabsbegrebet har flere snitflader og trækker på forskellige teoretiske perspektiver (Orford, 2008). Også i dette temanummer kommer det til udtryk, når de inkluderede artikler belyser forskellige perspektiver på begrebet fællesskaber og fremhæver forskellige forståelser. Med afsæt i community-psykologi må mennesket forstås i sin livssammenhæng og kontekst, dermed de fællesskaber, man indgår i. Når nye målinger finder, at mange mennesker står uden for fællesskabet, er det relevant at trække på community-psykologien i forhold til at belyse, hvordan både strukturel og funktionel støtte kan medvirke til at sikre muligheden for deltagelse i fællesskaber for den enkelte (Berliner, 2005).

Med dette og næste temanummer (*Psyke & Logos*, nr. 1, 2025) ønsker vi at sætte fokus på fællesskaber og håber, at de bidragende artikler kan belyse forskellige aspekter af fællesskaber og fællesskabers betydning gennem et menneskes liv. Det er håbet, at de forskellige perspektiver på fællesskaber gennem livet også kan bidrage til en forståelse af, hvad der understøtter meningsfulde fællesskaber for den enkelte. Dette første temanummer, *Fællesskaber 1*, tager afsæt i fællesskabers betydning i bred forstand og afdækker nogle af de mange nuancer af fællesskaber, mennesket møder gennem et liv.

2. Temanummerets artikler

I artikel 1 *Pædagogers emotionelle forholdemåder i børns leg og fællesskaber blandt børn i udsatte positioner* undersøger Julia Nørgaard Ravn pædagogers involvering i børns leg og ser på, hvordan pædagogers emotionelle forholdemåde i børns leg får betydning for børnenes fællesskaber og indbyrdes relatering. Artiklens empiriske afsæt er deltagerobservationer indsamlet i én integreret daginstitution i Danmark, som befinder sig i et såkaldt udsat boligområde. Med udgangspunkt i en tematisk analyse er fremanalyseret fire temaer; 1) et glædeligt nærvær, 2) indlevelse i følelsesmæssige tilstande, 3) et trygt fundament og 4) en fraværende tilstedeværelse. Undersøgelsen peger på, at pædagogers tilstedeværelse i børns leg lader til at skabe en tryghed, som danner fundament for børnenes indbyrdes relatering og leg.

Artikel 2 *Etniske minoritetsmødres oplevelse af fællesskab og forskellighed i samarbejdet med deres barns daginstitution* af Lone Svinth og Freja Meier Marker undersøger, hvordan etniske minoritetsmødre oplever samarbejdet med deres barns daginstitution, og hvordan forskellige betingelser får betydning for samarbejdet og mødrenes deltagelsesmuligheder og selvforståelse. Undersøgelsen baserer sig på tre gruppeinterviews med 11 etniske minoritetsmødre. Analysen finder, at mødrene oplever et udbytterigt, tillidsfuldt og ligeværdigt samarbejde, men også at obligatoriske læringstilbud og sprogtest kommer til at udgøre betingelser for samarbejdet.

Artikel 3 *Koncepters kritiske potentialer i tværprofessionelt samarbejde om børns fællesskaber* af Christoffer Granhøj Borring og Gry Marie Tybjerg undersøger, hvordan professionelle samarbejder om børns fællesskaber i skolen, når pædagogiske koncepter inddrages som rammesætning. Artiklen tager afsæt i kritisk psykologi og social praksisteori og analyserer ud fra to empiriske cases, hvordan arbejdet med koncepter kan bidrage til praksisudvikling. Når koncepter bidrager til at forbinde forskellige professionelles fagligheder på tværs af børns institutionelle hverdagsliv, kan de potentielt gennem kritisk stillingtagen understøtte udviklingen af nye faglige handlemuligheder i samarbejdet om sammenhængende og tværkontekstuelle problemstillinger.

Artikel 4 *Forskning til støtte for demokratiske fællesskaber gennem fremtidsværksteder* af Liesanth Yde Nirmalarajan og Rasmus Sommer Hansen undersøger fremtidsværksteders metodiske potentiale til at belyse marginaliserede personers perspektiver. Personer i udsatte positioner kan opleve at stå uden for fællesskabet og betragter mange af deres møder med det offentlige som uligeværdige. I artiklen trækker forfatterne på empiri hentet fra et forskningsprojekt, der undersøger, hvordan familier i udsatte positioner oplever sig involveret i socialt arbejde via fremtidsværksteder. Fremtidsværksteder virker lovende i forhold til at sikre reel partcipatorisk praksisforskning.

Artikel 5 *“Good for a Girl” – Et netnografisk feltstudie af kvindelige gameres deltagelse på Twitch.tv* af Maria Sønderby Persson og Andreas Lieberoth belyser feltet omkring kvindelige gamere på platforme som TikTok, Twitch og YouTube. Studiet illustrerer diskursive praksisformer på streamingplatformen og undersøger, hvilke subjektpositioner der gøres tilgængelige og sværttilgængelige for de kvindelige streamere. Empirien består af syv timers samtidige videooptagelser af både streamer, spil og kommentarspor på fire kvindelige gameres Twitch-kanaler. Artiklen illustrerer diskurspraksisser, som børn og unge kan møde igennem deres gaminginteresse, og hvordan navnlig kønsnormative positioneringer observeret i streamingsessionerne kan virke begrænsende på kvinder og pigers meningsfulde deltagelse i online gamingfællesskaber.

Artikel 6 *Well-being community – the psychological and physiological benefits of communal sound interventions & vibroacoustic technology* af Charlotte Fooks belyser, hvordan østlige fællesskabspraksisser omkring velvære i kombination med lyd (her lydbad) kan fremme psykosomatiske faktorer. Ved at kombinere elementer af musikterapi og Mindfulness Based Stress Reduction (MBSR) bruges lydbade som et terapeutisk værktøj i en fællesramme i nuet. Lydbade forstås her som en fællesskabspraksis, der kan understøtte meningsfuldt socialt samvær i en tid, hvor det ellers kan være svært for mennesker at finde fællesskaber.

Rigtig god fornøjelse.

REFERENCER

- APA (8. juli 2024). Community Psychology. <https://dictionary.apa.org/community-psychology>
- Berliner, P. (2005). Hvad er community psykologi? I: Berliner, P. (red.) (2005). *At fare vild – sammen. Introduktion til community psykologi* (s. 15-56). Frydenlund.
- VIVE, Benjaminsen, J., Andrade, S.B. & Enemark, M.H. (2022). *Fællesskabsmålingen 2022 – En undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark*.
- Bradley, G.L. & Inglis, B.C. (2012). Adolescent leisure dimensions, psychosocial adjustment, and gender effects. *Journal of adolescence*, 35(5), s. 1167-1176.
- Orford, J. (2008). Community Psychology: Expanding, changing, and always controversial. I: Orford, J. (2008). *Community Psychology. Challenges, Controversies and Emerging Consensus*. Wiley.
- Rønsbo, H. (2004). Fællesskaber i antropologien. I: Berliner, P. (2004). *Fællesskaber – en antologi om community psykologi* (s. 37-52). Frydenlund.